

Sygn. akt I CSK 586/12

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 lutego 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Marian Kocon (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Iwona Koper

SSN Grzegorz Misiurek

w sprawie z powództwa J. A.

przeciwko D. A. i J. B.

o uzgodnienie treści księgi wieczystej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 21 lutego 2013 r.,

skargi kasacyjnej powódki od wyroku Sądu Okręgowego w W.

z dnia 18 listopada 2011 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu w W. do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Powódka żądała usunięcia niezgodności treści bliżej określonych ksiąg wieczystych z rzeczywistym stanem prawnym przez wykreślenie w dziale II tych ksiąg pozwanego D. A. z równoczesnym nakazaniem dokonania wpisu na rzecz jej i tego pozwanego na zasadzie wspólności ustawowej małżeńskiej. Twierdziła, że nieruchomości (udziały) dla których prowadzone są te księgi zostały nabyte w czasie trwania małżeństwa i stanowią jego dorobek.

Sąd Rejonowy wyrokiem z dnia 10 listopada 2010 r. oddalił powyższe żądanie uznając, że powódka przytoczonego twierdzenia nie wykazała, a Sąd Okręgowy podzielił to stanowisko i wyrokiem z dnia 18 listopada 2011 r. apelację powódki oddalił. Wyraził przy tym pogląd, że w świetle art. 383 k.p.c. nie jest dopuszczalna dokonana w apelacji zmiana żądania przez nakazanie dokonania wpisu na rzecz powódki i pozwanego D. A. we współwłasności ułamkowej.

Skarga kasacyjna powódki od wyroku Sądu Okręgowego - oparta na obu podstawach z art. 398³ k.p.c. - zawiera zarzut naruszenia art. 383, 378 § 1, 247 k.p.c., art. 231 w zw. z art. 391 k.p.c., art. 6 k.c. w zw. z art. 10 ustawy o księgach wieczystych i hipotece (tekst jedn.: Dz. U. z 2001 r. Nr 124, poz. 1361 ze zm.; dalej: „u.k.w.h.”), art. 6 w zw. z art. 33 pkt. 10 k.r.o., i zmierza do uchylenia tego wyroku oraz przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 383 k.p.c. w postępowaniu apelacyjnym obowiązuje zakaz występowania z nowymi roszczeniami. Wyjątek od tej reguły obwarowany jest przesłanką "zmiany okoliczności", która, jeśli zaistnieje, uzasadnia żądanie zamiast pierwotnego przedmiotu sporu jego wartości lub innego przedmiotu, a w sprawach o świadczenie powtarzające się można nadto rozszerzyć żądanie pozwu o świadczenia za dalsze okresy. Przekształcenie przedmiotu żądania na podstawie art. 383 k.p.c. dla swej skuteczności musi być oparte na takiej zmianie okoliczności, która uniemożliwia popieranie pierwotnego dopuszczalnego roszczenia.

Żądanie z art. 10 u.k.w.h. polega na doprowadzeniu treści księgi wieczystej do jej rzeczywistego - a więc aktualnego - stanu prawnego, a nie do stanu prawnego, który wprawdzie istniał w przeszłości, lecz w chwili żądania uzgodnienia nie odpowiadał już rzeczywistości.

Według twierdzeń pozwu określone w nim nieruchomości (udziały) nabyte w czasie trwania wspólności majątkowej małżeńskiej stały się składnikiem majątku wspólnego. Z chwilą uprawomocnienia się wyroku rozwiązującego małżeństwo powódki z pozwanym przez rozwód, w toku postępowania apelacyjnego, własność na zasadach wspólności łącznej uległa przekształceniu we współwłasność w częściach ułamkowych.

W judykaturze i doktrynie niemal powszechnie przyjmuje się, że prawomocny wyrok orzekający rozwód może być podstawą wpisu w księdze wieczystej współwłasności w częściach ułamkowych na rzecz byłych małżonków (por. uchwała SN z dnia 21 czerwca 2001 r., III CZP 16/01, OSNC 2002, nr 9, poz. 12; OSP 2002, nr 2, poz. 17).

Na tle przyjętego w art 383 k.p.c. uregulowania nie może budzić zastrzeżeń stwierdzenie, że jeżeli żądanie uzgodnienia treści księgi wieczystej przez wpis prawa własności nieruchomości na zasadzie wspólności ustawowej małżeńskiej było dopuszczalne, to przemiana sytuacji prawnej tej nieruchomości objętej dotychczas bezudziałową wspólnością majątkową, polegająca na tym, że nieruchomość ta staje się współwłasnością rozwiedzionych małżonków w równych częściach ułamkowych stanowi "zmianę okoliczności" w rozumieniu art. 383 k.p.c. i uzasadnia w postępowaniu apelacyjnym wynikającą stąd zmianę żądania.

Skoro Sąd Apelacyjny wyszedł z odmiennych założeń zaskarżony wyrok z tej już tylko przyczyny nie mógł się ostać.

Poza tym, Sąd Apelacyjny w sposób niezrozumiały odwołał się do art. 247 k.p.c. jeśli się zważy, że przepis ten odnosi się do spraw między uczestnikami czynności prawnej stwierdzonej dokumentem, którym to uczestnikiem powódka nie była, gdyż nie była stroną umowy sprzedaży nieruchomości (udziałów).

Na koniec, niepodobna podzielić poglądu Sądu Apelacyjnego, że rzeczą powódki było wykazanie, iż nabycie nieruchomości (udziału) nastąpiło z funduszy majątku wspólnego. Pominął tenże Sąd, że przedmiot majątkowy nabyty w czasie trwania wspólności ustawowej należy z reguły do majątku wspólnego, a jego przynależność do majątku osobistego może wynikać tylko z określonych w ustawie przesłanek.

Niewątpliwie, sam fakt odpłatnego nabycia nieruchomości w czasie trwania związku małżeńskiego nie wyłącza tego, że nieruchomość ta może stanowić osobisty majątek małżonka w wyniku surogacji. Przy czym ciężar dowodu tej okoliczności spoczywa na tym z małżonków, który tak twierdzi. W szczególności obowiązany jest on wskazać konkretnie środki finansowe, za które ją nabył.

Swoisty "automatyzm" zaliczania przedmiotów nabytych przez małżonków w czasie trwania wspólności ustawowej do ich majątku wspólnego powoduje, że np. w wypadku nabycia własności nieruchomości bez znaczenia jest nawet to, czy w księdze wieczystej zostaje ujawnione jedno z małżonków, czy też oboje. Wpisanie nieruchomości w księdze wieczystej na nazwisko jednego z małżonków nie wyłącza tego, że jest ona objęta wspólnością i po ustaniu małżeństwa staje się, ujmując w uproszczeniu, współwłasnością po połowie. W razie więc powstania niezgodności między stanem prawnym wynikającym z księgi wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym wskutek nabycia prawa własności nieruchomości przez jednego z małżonków i wpisania go jako wyłącznego właściciela tej nieruchomości do księgi wieczystej, drugi z małżonków może wytoczyć powództwo z art. 10 u.k.w.h. podlegające rozpoznaniu w postępowaniu mającym charakter sporu o prawo własności. W tym postępowaniu na pozwanym małżonku, spoczywa ciężar dowodu, że prawo wpisane w księdze wieczystej na jego rzecz, nabyte w czasie trwania wspólności ustawowej, stanowi majątek osobisty.

Z tych przyczyn orzeczono, jak w wyroku.